

מי הם החלוצים?

היסטוריה היא תמיד סיפור של הקבוצה השליטה בעם שבוחרת את חומרי הסיפור לפי נקודת התצפית שלה, וכך גם בסיפורים המוכרים לכולנו על "החלוץ הציוני". ואולם לאחרונה אנו שומעים יותר ויותר את הנרטיב החדש של המזרחי, המציף את השאלה: מהי ההגדרה לחלוציות? האם זה להיות ראשון על האדמה או האם זה לעסוק בעבודת האדמה? הסרט "החלוצים" מנסה להשיב לשאלה זו באמצעות סיפוריהם של המתיישבים הראשונים במעברת שדרות, ערב פסח 1951, ועד היום בשעה שקולות "השחר האדום" לצד נפילות הקסמים ממלאים את האוויר. למה חשוב להציג סרט כזה היום? הרי כבר עברנו את שנות החמישים וגם אם לא למדנו את הלקחים (ראו קליטתם של האתיופים בארץ) בשביל מה לחדד ולהזכיר לדור השלישי את העבר הכאוב? אנו חיים במדינה של מהגרים, לכל אחד יש את כאב הגלות שלו, וגם כאן כמובן יהודי אירופה מנצחים, כי סיפור הכאב של גלותם הוא הגדול מכולם. העניין הוא, שאם עוזבים לרגע את התחרות "למי כואב יותר?" ומנסים להבין כיצד התגלגל הכאב הזה אל הדורות הבאים, מגלים אנשים שבורים ורעבים שהעבירו את תחושת העליבות הזאת הלאה. הדור השני והשלישי של תושבי המעברות גדל עם תחושת עליבות שהופנמה היטב תחת הרצון להשתלב בחברה בכל מחיר. "החלוצים" הוא אבן דרך לשינוי התודעה הזו. סיפורם של שדרות הוא הסיפור של עיירות הפיתוח בארץ" אומר יוצר הסרט ארלה כהן, 49, תושב שדרות שעלה לארץ ממרוקו בגיל שבע, הדריך בתנועת הנוער העובד והלומד, שימש בתפקידים שונים במערכת החינוך הבלתי פורמאלית ואף החזיק בתיק החינוך ביישוב. "עיירות הפיתוח לאורך הגבול הן חלוציות לא פחות מהקיבוצים שהקיפו אותם. הנרטיב של קבוצה אחת שבנתה את המדינה ואילו המזרחים הצטרפו אליה כפועלים הוא סיפור של יצירת תדמית". לכהן חשוב לשנות את התדמית הזאת שיצרה דימוי נמוך לתושבי עיירות הפיתוח והושרשה לדורות הבאים שהרגישו כי הם חיים כאזרחים במדינה לא שלהם, שכן זכות הראשונים עליה תישאר תמיד של התנועה הקיבוצית ומפלגת העבודה. היהודים מאירופה הגיעו חסרי כל לקיבוץ כדי להפריח את השממה, ואילו היהודים ממרוקו הגיעו חסרי כל אל המעברה ועבדו בשדות הקיבוצים. אז מי הם באמת החלוצים? ומדוע נוצרה טרמינולוגיה שונה לשתי הקבוצות האלה: חלוצים ופועלים. "... בעצם, אבות אבותי יישבו את הנגב, ייבשו את השממה ויימשו את הערכים של התנועה הציונית אחד לאחד, אז למה הם לא קיבלו את ההכרה ככאלה? למה הם נחשבים לשוליים החברתיים והתרבותיים? הסרט מציג את הנרטיב לפיו לא רק שהם לא השוליים, הם החלוצים בה' הידיעה. אני מעניק להם את ההכרה שהחברה הישראלית לא נתנה להם בהיסטוריה של המדינה, אני יוצר נרטיב היסטורי חדש, לפיו בפועל התושבים האלה התיישבו על גבעה חשופה, בנו צריפים ואחר כך עברו ליישובי קבע צפופים, חיו עשר שנים ראשונות ללא מים וחשמל עם אחוזי אבטלה גבוהים, ובסוף הצליחו להקים עיר שנמצאת היום על קו הגבול וגם סופגת מטחי טילים, כמה סימבולי, כחלק מההתרומה שלה לציונות. אז מי יכול לומר שהם לא חלוצים? אבותי התיישבו במדבר, הקימו עיר משום דבר, ואני בא להגיד להם תודה על כך, תודה שהם לא קיבלו ולא מקבלים עד היום מהחברה הישראלית, בעוד שהקיבוצים מסביב היו סמל החלוציות, המודל שאליו היה צריך לשאוף. החלוצים שנכנסו להיסטוריה הישראלית הם קבוצה של 300-400 איש שיישבו את הקיבוצים והמצפים בנגב. אני מדבר על מאות אלפים שיישבו את שדרות, נתיבות, אופקים, ירוחם ודימונה ובזכותם נקבע קו הגבול בנגב..."

מבוסס על ראיון שערכה אדמית פרא עם ארלה כהן, יוצר הסרט "החלוצים", 29/9/07

• כיצד הייתם מגדירים "חלוציות"?

תצפית – observation
מצוף – flooding

להשיב – לענות
באמצעות – through
מעברה – transit camp
"שחר אדום" – the call to enter bomb
shelters during a rocket attack
קסמים – Kassam rockets
לקחים – lessons
לחדד – to sharpen
תחרות – competition

תחושה – הרגשה
עליבות – neglect
הופנמה – was internalized
להשתלב – to integrate
תודעה – awareness

שימש – served
תיק החינוך – the educational chair

הצטרפו – joined
תדמית – image, perception
דימוי – self perception
הושרשה – was rooted

חסרי כל – in great poverty
להפריח את השממה – to make the desert bloom
מימשו – to realize, implement
הכרה – recognition
שוליים – margins
מעניק – to grant

בפועל – in actuality
חשופה – barren
צריפים – shacks
צפופים – dense
אבטלה – unemployment
סופגת – absorbs
מטח – barrage
תרומה – contribution
לשאוף – to aspire
מִצְפִּים – lookout points
נקבע – was determined

ציונות- לא רק באירופה

ציון עיר קודשנו וקריית מועדינו אליה עינינו צופיות בשוב ה' את שבותה. וראוי לכל אחד מאחינו בית ישראל להשתדל בכל עוד להרבות ישובה בכל הבא מידו. ומה מאוד שש לבי ויגל מסברת הציונים אשר לפי הנשמע זו היא מטרתם העצמית להיות אחינו בית ישראל איש איש תחת גפנו ותאנתו. ולהגדיל יותר גבולי חברה זו ולהלהיב לבב מנוייה נראה לי כיאה כה יעשו טוב להם מאוד כאשר אבא.
(א') להיות עיתון ציוני מופץ בין כל אחינו ... בכל מקום שהם ויהיה בעל ג' דפים .. בעברית ... בערבית ... ובצרפתית ובו ידובר מכל הנעשה ... בחברת הציונים ונתיבותיה. ולדעתי, מלבד ההתלהבות ... עוד מביא פרי וברכה באוצר הציוני וגם מגביר השפה העברית בין אחינו.
(ב) להיות מאוצר הציונים סך מה לבתי חרושת אחדים ולרשום על הפתקאות המדביקים על התוצרת שלהם באותיות עבריות ... דבר המושך לב הקונים למשל: אם אשכח ירושלים...
(ג) להשתדל בכל עוז ... להרבות מסילות הברזל מארץ ישראל ... לכל חלקי תבל... שזה גורם גדול לישוב העיר ושגשוגה ... ובה' יהיה ביטחוננו.
הרב כלפון משה הכהן, תורה וחיים, חלק א, מערכת א, סימן י

הרב כלפון משה הכהן (רמ"ר) - (1874-1950) מגדולי רבני האי ג'רבה בדור האחרון. היה תומך נלהב בתנועה הציונית: בין השאר התקין לחגוג באי ג'רבה את חג העצמאות של ישראל במשך שלושה ימים רצופים (ד-ו באייר). בחיבוריו שקדמו להקמת המדינה מופיעים גם רעיונות מדיניים מפורטים - לא רק למען הרעיון הציוני אלא גם למען רעיונות קוסמופוליטיים מובהקים (כגון הצעת הקמת חבר הלאומים ובית דין בינלאומי - שמקום מושבו הוצע להיות בירושלים). עוד בהיותו בג'רבה רכש חלקת אדמה בארץ ישראל, ובערוב ימיו - לאחר שהתרופפה בריאותו - החליט לעלות לארץ. בנו שושן יצא לתוניס להסדיר את אישורי העלייה, אך בעקבות התערערות מצב בריאותו, בוטלה העלייה לארץ ישראל.

קריית מועדינו - city of our holidays
צופיות - watch from afar
שבות - return
ראוי - it is appropriate
בכל הבא מידו - to the best of his ability
שש, ויגל - שמח
מסברת - opinion
להלהיב - to excite
מנוייה - its members
כיאה - proper
אבא - אסביר

מופץ - distributed
נתיבותיה - ways, paths
מגביר - intensifies

מאוצר - from the finances
סך מה - some sum
הפתקאות - tags, labels
התוצרת - products

עוז - כוח
מסילות הברזל - railroad tracks
תבל - עולם
שגשוגה - its prosperity

ג'רבה - Djerba, the largest island of North Africa
תומך - supporter
התקין - enforced a religious ordinance

מובהקים - explicit
רכש - acquired
חלקת אדמה - a plot of land
בערוב ימיו - in his old age
התרופפה - became fragile, loose
אישור - permit
התערערות - weakening

ציונות בראייה רב תרבותית

מי חסר בסיפור הציוני?

בתכנית הלימודים "תולדות עם ישראל בדורות האחרונים", בבתי-הספר העל-יסודיים, מופיעים יהודי המזרח בשני פרקים בלבד, הראשון: "פעילות ציונית בארצות האיסלאם ותנועת העלייה לארץ", והשני: "העלייה ההמונית וחסול הגלויות בארצות האיסלאם" [...]. כלומר, הסיפור המזרחי מופיע רק אם הוא משרת את העניין הציוני וכאילו אין ליהודי המזרח שום עמידה היסטורית עצמית. וכבר ראינו שבפרקים האלה מופיעים יהודי המזרח בהקשר שלילי, כאילו כל חייהם ישבו בסבל והמתינו לגאולה [...]. של יהודי אירופה. פעם ערכתי בנושא זה שיחה גלויה עם תלמיד "א. שאלתי כל אחד ואחת על מוצא המשפחה וביקשתי שיספרו את שהם יודעים על תולדות היהודים מארץ המוצא. היו שם נערים ונערות ממוצא מרוקני, תוניסאי, אלג'יראי, עירקי, תימני, הודי, פרסי, טורקי, מצרי, גרוזיני, רוסי, פולני ורומני. התלמידים המזרחים לא ידעו לספר דבר וחצי דבר והשיבו כולם במבוכה: "אני לא יודע, מאיפה שאדע?" התלמידים האשכנזים סיפרו בשטף על האנטישמיות באירופה, על הפוגרומים ברוסיה, על התנועה הציונית, על הספרות העברית, על השואה ועל הקמת מדינת ישראל. הם ידעו לציין שמות רבים של גיבורי ההיסטוריה הזאת, מהרצל דרך ביאליק ועד בן-גוריון וז'בוטינסקי. כאשר שמעו התלמידים המזרחים את הפירוט העשיר הזה הגיבו אחדים מהם: "זאת לא חוכמה, גם אנחנו מכירים את ההיסטוריה הזאת. למדנו את זה יחד בבית הספר." המשכתי להקשות על התלמידים המזרחים: "נכון, ובכל זאת זו ההיסטוריה של היהודים באירופה, ואילו את ההיסטוריה של הקהילות שלכם, המזרחיות, אתם לא לומדים בבית ספר. מדוע?" התשובות היו מגוונות ומרתקות. תלמידה אחת אמרה: "אולי ההיסטוריה של המזרחים לא חשובה. אולי מספרים רק את ההיסטוריה של אנשים חשובים". שאלתי מי מחליט מה חשוב ומה לא? היא משכה בכתפיה. תלמיד אחר שאל אם יש בכלל מה לספר על יהודי המזרח? לעומתם, תלמידה אחת ממשפחת רבנים מרוקנים מיוחסת אמרה שהיא מאד גאה במשפחה שלה וסיפרה מעט ובאופן כללי על שושלת הרבנים והוסיפה שבאמת היא למדה את זה רק מהסיפורים בבית. תלמיד אחר סיפר שסבו בעיראק היה אמיד מאד וכשהוא הגיע לישראל הוא הפך להיות עני והמשפחה סבלה בגלל זה. שתקתי. כולם שתקו. אחר-כך הסברתי שאנחנו בעצם לומדים בכיתה הזו את ההיסטוריה של 5 תלמידים בלבד מתוך שלושים. שאלתי את התלמידים האשכנזים האם זה הוגן. הם טענו שבהחלט לא וצריך לשנות את המצב".

סמי שלום-שטרית, 'מחיקון ציוני-אשכנזי' (תכניות הלימודים של מדינת ישראל כמחיקון של ההיסטוריה, התרבות והזהות של היהודים המזרחים), מאזניים, 55 (אפריל 1997)

ד"ר סמי שלום שטרית - נולד ב-1960 במרוקו. ב-1963 עלה לישראל עם משפחתו וגדל באשדוד. ד"ר למדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים. את עבודת הדוקטורט שלו כתב על ההיסטוריה הפוליטית של המזרחים בישראל. פרסם בארץ ובעולם מאמרים רבים על החברה הישראלית, על יחסים אתניים-מעמדיים, על תרבות, חינוך והכיבוש הישראלי. בשנות התשעים היה פעיל מרכזי בתנועות חברתיות ומזרחיות כמו 'קדמה - למען חינוך עיוני שוויוני בישראל', 'הקשת הדמוקרטית המזרחית'.

המונית - massive
חיסול - destruction
משרת - serves

הקשר - connotation
המתינו - waited
גאולה - salvation
גלויה - frank
מוצא - ethnic origin
מבוכה - embarrassment
בשטף - fluently
לציין - to note
פירוט - detail
הגיבו - reacted
להקשות - to make difficult

מגוונות - diverse
מרתקות - fascinating
משכה בכתפיה - shrugged her shoulders

מיוחסת - of distinguished lineage
שושלת - lineage
אמיד - well off, rich

טענו - claimed
מחיקון - white-out

מדעי המדינה - political science

מעמדיים - status

המצאת מסורת מגרבית

סמי שלום שטרית תיאר את חוויית הילדות שלו בבית הספר היסודי כעומדת בסימן מחיקה שיטתית של עברו, תרבותו ולשון אימו. תיאורו משקף את חווייתם של מזרחים רבים:

"למדתי מהר מאוד לסלוד מהערבית של אימי, סבתי, דודתי ודודי, שנאתי את הסיפורים של בני משפחתי על הימים הטובים במרוקו. כילד הייתי משוכנע שהם משקרים כדי לגונן על עליבותם מול האשכנזים אותם הם לא הפסיקו לקלל. אחר כך שנאתי את השירים שלהם וכבר התחלתי להאמין שאנחנו לא ממש יהודים, ובטח שלא ישראלים אמיתיים. הרי למדתי בכיתה של ארבעים מזרחים מול מורה אשכנזיה טובת לב אחת, ומעולם לא שמעתי צל-צלו של סיפור על יהדות צפון אפריקה, פרס, טורקיה, או הודו. לעומת זאת בבית, אבי לא הפסיק לספר ולספר ולהתפרק בגעגועים. היום אני מודה לו על כך שבסיפורי שניטעו עמוק בזיכרוני, הוא הציל את נשמתי מהשמדה רוחנית. כך הצליחה המדינה לסכסך את זהותי ולנטוע בי עמוק את התחושה הנוראה שבאתי ממקום חלק וריק, משהו כמו פני הירח" (שטרית 1999: 154).

"מחיקת הזיכרון המזרחי בישראל מבוססת מצד אחד על תודעת "שלילת הגולה" (רז-קרקוצקין 125: 1994) ודה-לגיטימציה של העבר היהודי בתפוצות, ומצד שני על ההנחה האוריינטליסטית כי יהודי המזרח ובמיוחד יהודי צפון אפריקה (כמובן בניגוד ליהודי אירופה) משוללים תודעה היסטורית, ולפיכך יצירתה של זהות לאומית יהודית חייבת להתבצע באמצעות "מיוזגם של המזרחים לתוך תרבות אירופו-ישראלית הגמונית שמתבססת על היסטוריה רשמית אחת, זו של יהודי אירופה" (שוחט 248: 1994). הקשר כפול זה של מחיקה מיוחד למזרחים בישראל.

ארז ביטון

ארז ביטון נולד ב-1942 באלג'יריה להורים ילידי מרוקו, ועלה לישראל עם משפחתו בשנת 1948. כשהיה בן 11 נפצע בפיצוץ שכתוצאה ממנו התעוור ונקטעה ידו השמאלית. בעקבות זאת למד בבית חינוך עיוורים בירושלים, ולאחר מכן המשיך ללימודי בוגר בעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית ועשה גם תואר שני בפסיכולוגיה שיקומית באוניברסיטת בר-אילן.

בעבר עסק ביטון בעיתונות במשך מספר שנים. בין השאר, כתב טור שבועי בעיתון "מעריב" בנושאים חברתיים וציבוריים. כיום (2011) הוא ידוע בעיקר כמשורר, כסופר וכעורך כתב עת ספרותי. ביטון משמש גם כיו"ר המרכז הים תיכוני לתרבות, כיו"ר אגודת הסופרים וכחבר מועצה בארגון נפגעי פעולות איבה.

ביטון הדליק משואה בהר הרצל ביום העצמאות ה-40 למדינת ישראל.

נשוי לרחל ואב לבן ובת.

התעוור, להתעוור to become blind
נקטעה, להיקטע to be amputated
שיקום rehabilitation
יו"ר – יושב ראש
ארגון נפגעי פעולות איבה –
ארגון נפגעי פעולות טרור
משואה beacon

פקציר שיטה

ארז ביטון

מה זה להיות אותנטי
 לרוץ באמצע דיזינגוף ולצעוק ביהודית מרוקאית.
 "אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"
 (אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).
 מה זה להיות אותנטי,
 לשבת ברוחל בצבעונין (עגאל וזרבקה, מיני לבוש),
 או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני זיש, אני זיש (שם מרוקאי)
 וזה לא, וזה לא,
 ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפיה עד פקוע חניכים,
 ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים נאהובים
 באני נופל בין העגות
 אובר בקליל הקולות.

<https://www.youtube.com/watch?v=gCRVnEa2aoo>

אלי אליהו

אלי אליהו נולד בתל אביב ב-1969 וגדל ברמת גן. בוגר אוניברסיטת תל-אביב בפילוסופיה יהודית ובספרות עברית. למד שנתיים עריכה ותרגום במכללת עלמא. פרסם שירים בכתבי-עת ספרותיים שונים. עד עתה פירסם שני ספרים: "אני ולא מלאך" ב-2008 בהוצאת הליקון שזכה בפרס ספר הביכורים של משרד התרבות, ו"עיר ובהלות" ב-2012 בהוצאת עם עובד.

מתחת לפני האדמה

ומה לעשות שאצלי

הנתום הצליח ובגדד

מתה. ולא **נותרה**

אלא המוסיקה שהיה אבי

שומע **בתחנות הבושה**,

כשהמתין בחניון **התת-קרקעי**,

לקחת אותי אל צבא העם

בדרךנו לעבודה.

ולא אשכח לעולם

את **עצב** ידו **המגששת**

אחר העברית, להחליף מהר,

לפני שיוצאים ועולים

מעל פני האדמה.

נותרה – נשארה

station – תחנה

shame – בושה

underground – תת – קרקעי

sadness – עצב

to grope – מגששת, לגשש

יודית שחר

יודית שחר נולדה בגבול שכונת התקווה. היום היא חיה בפתח תקווה עם שני ילדיה, מלמדת ומנחה אוכלוסיות מוחלשות. כותבת שירים מגיל שבע, מפרסמת שירה חברתית פוליטית בכתבי עת ובאנתולוגיות.

חדר משלי

מוקדש לרות קלדרון ולמפלגת אין עתיד ,
שגם עשרה חדרי איפור לא יכסו את הבושה.
(מתוך, 'לכל רחוב משוגעת משלו', סיפרי החדש, שיצא בהוצאת 'קשב')

חדר משלי

אין לי חמש מאות לירות, וירג'יניה

ואין לי חדר משלי,

יש לי שני ילדים

שני חדרים

שתי משרות

ושני חשבונות –

בשניהם בחובה,

יש לי מורשה יש לי תורשה

ומשכורת הוצאה שבקושי מכסה.

חמש מאות לירות אין לי, וירג'יניה

ולא חדר משלי,

יש לי עט וג'יר

ותשיקה שתוקה

ואור חיוור שנוהר בשתיקה

מבעד חלון

חציו סגור

חציו פער לרווחה.

משרה – job
חשבון – account
חובה – overdrawn
מורשה – heritage
תורשה – genetics, heredity
משכורת – salary
תשוקה – desire
חיוור – pale
נוהר – shines
פער לרווחה – wide open

זו אני מדברת

שרות לקוחות ש'לום זו אני מדברת

כן, במה אוכל לעזור,

מ'צטערת ג'ברת אני יודעת ש'המתנת הרבה בתור

לא, אני לא יכולה להעביר לאחראי משמרת,

ג'ברת, פה השיטה מ'דברת, א'מנה, מ'שובים על ב'צועים,

ב'נוסים ל'משאבים א'נוש'ים מ'צט'נים,

ו'בראש ח'דש מ'שפ'רת ש'לא ג'ומרת ל'כסות

על ש'רשי הש'ערות ה'ל'בות.

(ג'ברת, את לא ש'ומעת ש'התינוק ש'לך ב'וכה?)

זו אני מ'ענה א'נושי מ'דברת אליך

ע'שרים וא'רבע ש'עות ב'ממה ש'בעה י'מים ב'שבוע

א'נחנו כ'אן, א'מה לא'מה מ'פתח לא'דמה

מ'צאת ח'מה עד ל'צאת ה'נשמה

ב'מקום ש'ק'ראים לו א'ופן ס'פ'ס, מ'וארות ג'יאון

ל'לא ח'לון, ש'רותים ב'פנה וא'חראית ש'מא'זינה

וק'ונסת כ'שאני א'ונסת ב'צורה לא מ'נמ'סת

את ח'בילת ה'שקרים הש'וה ל'כל נ'פש,

ג'ברת, ז'ה לא מ'שנה מ'ה את א'ומרת,

(ה'תינוק ש'לך לא מ'פסיק ל'בכות)

ל'כל איש יש ת'ג מ'חיר וש'קר מ'זהיר ש'מאיר

את ד'רכו מ'מרום.

במה אוכל לעזור?

customer service – שרות לקוחות

to wait – המתנת, להמתין

shift supervisor – אחראי משמרת

system – שיטה

convention – אמנה

feedback – משוב

performance – ביצועים

human resources – משאבים אנושיים

roots – שורשים

answer – מענה

חמה – שמש

to fine – קונסת, לקנוס

lie – שקר

warning, or shining – מזהיר

אלוהי המזכירות

מתוך זו אני מדברת

אלוהי המזכירות אוהב אותן **עוֹטוֹת**

פְּנֵי מְזִכְרָה מול המְרָאָה

טוֹפּוֹת עם שְׁחִירִית לַעֲבֹר הַתְּחִנָּה**מְצוֹפּוֹת** מוֹנִית שְׁרוּת לְיוֹם מְקַסִּימוֹם בְּשֹׁכֵר מִיְנִימוֹם**מְתַפְּאֲגוֹת** בְּחִלְלִים הוּא צָבָא הַצִּלְלִים שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא .אלוהי המזכירות אוהב אותן **מטוֹת**

מִבֶּט לְמֶרְכֶּז בְּטִנוֹ: גֵּס קֶפֶה שְׁנֵי סוֹפְרִיזִית

מַעֲט חֵלֶב .

אלוהי המזכירות אוהב אותן **לוֹטוֹת**מִבַּע **מְמַלְמְלוֹת** מִיד בּוֹדָאִי שְׁמִידָה זֶה מִמֶּשׁ אֶצְלִי

עֲקֹשׁוּ בִיד, בְּבִקְשָׁה .

הוּא אֱלוֹהֵי הַמְּזִכְרוֹת מֵהָ אֵתָה מִבִּין בְּמִזְכְּרוֹת **בְּמִזְכְּרִים****בְּתִזְקִירִים** כְּשֶׁהִיא **מִתְאַוָּה** לְפָרוֹץבְּרִקּוּד הַכִּי **הַזִּי** אֲבֵל הִילָד שְׁבִבִית אוֹי הִילָד שְׁלֵה.

אלוהי המזכירות, אִינֶךְ מִבִּין דָּבָר בְּמִזְכְּרוֹת

כִּי הִיא עֵדִין מְטַפֶּסֶת בְּמִדְרָגוֹת לְכַתְּתָהּ בְּחֻצָּאִית קֶצְרָה **מִמִּידָתָהּ**

שְׁמָה יָד בְּקוֹשֵׁי מְכֻסָּה עַל הַתְּחַתּוֹנִים שְׁאֵמָא לֹא כְּבֻסָּה.

אֱלוֹהִים, מֵהָ אֵתָה מִבִּין בְּתִחְתּוֹנִים.

עוֹטוֹת – לובשות

trotting – טופפות

crowding – מצופפות

disappearing – מתפוגגות

shadows – צללים

diverting – מטות

concealed – לוטות

mumbling – ממלמלות

memorandum - מזכר

erect - תזקיר: מהמילה זקור

מתאווה – רוצה מאוד

to erupt – לפרוץ

delusional, trippy – הזוי

size – מידה

לחם / יודית שחר

בוטל – was cancelled	ביום בו בטל הלחם האחיד
צוח – screamed	צפור לא צוח
פרח – fled	עוף לא פרח
שור - ox	שור לא געה
געה – bellowed	שרפים לא אמרו קדוש קדוש
שרפים – מלאכים	הים לא נזדעזע
נזדעזע – was shocked, stormy	הבריות לא דברו,
בריות – בני אדם	בת קול לא יצאה
בת קול – a sound	אנוכי ה' אלוֹקִיךָ

לחם אחיד:

זהו מושג היסטורי, מימי המנדט הבריטי. משנת 1942, לפי פקודת הפיקוח על המזונות, הוגבל הייצור ללחם אחד בלבד – לחם אחיד. לאחר קום המדינה, במסגרת תוכנית הצנע, פורסם צו לאפיית לחם אחיד, ולחם זה סובסד על ידי המדינה והיה מצרך עיקרי בתפריט היומי לציבור גדול. כיום, ללחם האחיד צורה וצבע שונים, הוא עשוי מקמח אחיד, הלחם אינו מסובסד אך מחירו נשאר בפיקוח.

פקודה – order
פיקוח – supervision
להגביל – to limit
צנע – austerity
צו - injunction
מצרך – provision

בראשית א':א'-ג'

(א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: (ב) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ
וּבְהוֹ וַחֲשֹׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: (ג) וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהי אוֹר וַיְהי־אוֹר:

אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן, כְּשֶׁנִּתְּנוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה,
צָפוּר לֹא צָנַח, עוֹף לֹא פָּרַח, שׁוֹר לֹא גָעָה, אוֹפְנִים לֹא עָפוּ, שְׂרָפִים לֹא
אָמְרוּ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, הֵיטָל לֹא נִזְדַּעְּזַע, הַבְּרִיּוֹת לֹא דִבְּרוּ, אֶלָּא הָעוֹלָם
שׁוֹתֵק וּמִמְחֵרֵשׁ, וַיֵּצֵא הַקּוֹל: אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ
(מדרש רבה)

שמעון, לאן תלך? – רועי חסן

נזכר פתאום בסבתא עיז'ה
מספרת לי בעברית מרוקאית על בעלה, סבא שמעון
שאני מכיר רק מכמה תמונות שבכלן קסקט
צרפתי מעוף לראשו
כשהם ירדו מהאניה עם שתי ילדות קטנות והתבקשו
לעלות לאוטובוס שיקח אותם לביתם החדש
סבא שמעון סרב לעלות
עד שהבטיחו לו שהוא מגיע משם
לירושלים
ולא מטעמי קדש,
מטעמי מרדכי
אח שלו שחי במוסררה.
לבסוף השתכנע ועלה
כשאמרו לו שגבעת עדה היא מרחק הליכה
לירושלים.
ואחרי ארוחת ליל ששי
יצא את ביתו
וכששאלו אותו -
שמעון, לאן תלך?
ענה – לבקר את אח שלי.
ואיך צחקתי אני
כששמעתי את זה אז כשהייתי ילד
למרות שלא ידעתי
אם סבתא עיז'ה בוכה או צוחקת.

crushed מעוך

to refuse סרב, לסרב

because of מטעמי קודש
holy reasons

to be השתכנע, להשתכנע
convinced

במדינת אשכנז / רועי חסן

לא ראית אותי כשהלכתי על המים כמו ישו ולא כשספרתי אגורות כמו שספרת כוכבים ולא כשהנבטתי שעועית בצמר גפן כדי ללמד ממנה איך צומחים ולא כשהתעוררתי לפנות בקר לצפות ב-NBA- כדי לראות שחורים מרחפים בקרקס של לבנים ולא כשלמדתי אנגלית מ-Jay Z כי הייתי חייב לדעת מה שיש לילד מהגטו להגיד ולא כשהתאהבתי ברומי אבולעפיה כי היא סמלה בשבילי את כל מה שהפנמתי כילד שאבולעפיה לעולם לא תוכל להיות ולא כשהשתפתי כל לילה למרות שאף פעם לא אהבתי לשתות ולא כששנאתי ערבים כמו שלמדו אותי בשעורי היסטוריה לשנוא ולא כשחשבתני על אפא שלי בטקסי יום השואה כדי להצליח לבכות ולא כששנאתי שירה ומשוררים כי לא ספרו לי ששטרית וביטון ודדון וחתופה גם כותבים שירים ובכל זאת בניתי לעצמי ספריה של שירה וספרות אשכנזית וכמו אתאיסט הקורא בכתבים קדושים כדי לדעת איך לא לחשב כך קראתי את כלם כדי לדעת איך לא לכתוב לא התאבלתי על קניוק ושרפתי את הספרים של נתן זך ולא חויג לך עצמאות עד שתקום לי מדינה אם תגרשי אותי אלך רק אל תקראי לי בשמות הבנת?	במדינת אשכנז השקד פורח במדינת אשכנז מצפים לאורח לא לשתף רוחצים ידים בסבון וגם אז נוגעים מרחוק לא תוקעים כף במדינת אשכנז אני אוכל חרף ובית חם במדינת אשכנז אני מופלטה אני חפלה אני כבוד אני עצלן אני כל מה שלא היה פה פעם כשהכל היה לבן אני ההרס החרבן השד המזין העברין עם הכפה בבית המשפט אני קברי צדיקים וקמעות אני ערס אני זאללה כפנים ומוסיקה זולה תת תרבות תת רמה אני שורש עקש וקוץ בתחת אני שקרן הרי הגזענות היא נחלת העבר ומתה מזמן אני לקחו לי שתו לי אני סתם בכין אני עצם בלתי מזקה תקוע לך פאן
--	---

רועי חסן, בן 30, גר בחדרה. חבר בקבוצת "ערס פואטיקה". עובד על ספר שירים ראשון. מתפרנס כטבח.

<https://www.youtube.com/watch?v=uhQ0AG3R-0A>

<https://www.youtube.com/watch?v=dK3NSjQ3i3E>

<https://www.youtube.com/watch?v=7hcx1YE2fnU>

מדינת ישראל ככור היתוך

מי בפנים? מי בחוץ? – דיון בגבולות הקולקטיב

מוכל – included
מורכב – complex
מגדיר – defines

מי הוא הישראלי? מי מוכל בתוך ה"אנחנו" ומי בחוץ. הדיון הזה מורכב ביותר, כי תמיד חשוב לשאול את השאלות מי מגדיר? מתי? (באיזו תקופה היסטורית) את מי נשאל? מהו הקונטקסט החברתי פוליטי? גבולות הקולקטיב משתנים כאשר אנו מתייחסים לקבוצות שונות – מיהו הקולקטיב שאותו רוצים להגדיר? לדוגמא, מה גבולות הקולקטיב של אזרחי מדינת ישראל? מה גבולות הקולקטיב של החברה היהודית? מי נחשב "צבר"?

**"ישראל היא מדינה יהודית כמו שדנמרק היא מדינה דנית
ונורווגיה מדינה נורווגית"
א.ב. יהושע**

מושגים

כור היתוך: מושג המתייחס למדיניות שמבקשת להטמיע את העולים תוך כדי השלת המאפיינים התרבותיים הייחודיים להם ומיזוגם לתוך מודל קיים של זהות ("צבר"). העולים עוברים דה-סוציאליזציה – השלת זהות קודמת על מגוון מאפייניה, ורה-סוציאליזציה – למידה מחדש של נורמות, ערכים, התנהגות ועוד.

קערת סלט – מודל שבו מנסים ליישם מדיניות של עירוב זהויות. בניגוד לכור היתוך שבו "מתיכים" את כל החומרים השונים יחד ויוצרים משהו אחד, במודל של "קערת סלט" מערבבים את כל החומרים יחד מבלי לבטל ולוותר על הייחודי לכל אחד.

רב-תרבותיות – מדיניות של הכרה, קבלה ותמיכה בשונה, בקבוצות נבדלות תרבותית וחברתית, מבלי למזגן יחד. המדינה תומכת ומסייעת לקבוצות השונות לשמור, לקיים ולהנציח את תרבותן הייחודית ומקצה לקבוצות השונות את האמצעים והתנאים המסייעים לשם כך.

כור היתוך – melting pot
מושג – term
מדיניות – policy
להטמיע – to implement
השלת – shedding
המאפיינים – characteristics
מיזוג – merging
מגוון – diverse
נורמות – norm
ערכים – values
ליישם – to implement
חומרים – materials
אחד – uniform
לבטל – to cancel
לוותר – to give up
ייחודי – unique
הכרה – recognition
תמיכה – support
נבדלות – separate, different
מסייעת – עוזרת
להנציח – to perpetuate
מקצה – allocates
אמצעים – means
תנאים – conditions

מדינת ישראל: כור היתוך או רב-תרבותיות

מה היו היתרונות בתפיסה של כור היתוך? אילו מטרות שירתו?

מה יכולות להיות ההשלכות של מדיניות כור היתוך?

מה היתרונות של התפיסה הרב-תרבותית ומהן השלכותיה?

מהם החסרונות ו/או הקשיים של התפיסה הרב-תרבותית?

יתרונות – advantages
תפיסה – apprehension,
understanding
השלכות – implications
חסרונות – disadvantages

מיגזר – sector

הכלה – inclusion, containment
הדרה – exclusion
משא ומתן – negotiations

תדיר – תמיד

נסיבות – circumstances
רגישות – sensitivity
טמונה – is concealed
מצוקה – קושי
חשות – מרגישות
חיונית – essential
לגבש – to formulate
מיתווה – draft, layout

ויתור – concession
שילוב – integration
תפיסות – apprehensions
השתייכות – belonging

עדות – ethnic groups
בתי חרושת – factories
מעולם לא – אף פעם
מקצועות – professions

בזוי – despised, worthy of contempt

מדוע משתנים גבולות הקולקטיב? כשדנים בגבולות הקולקטיב אנחנו מתייחסים לקבוצות, קהילות, מיגזרים שונים: ערבים-יהודים, דתיים – חילוניים, אשכנזים-מזרחיים, עולים – ותיקים. לכל קונפליקט כזה יש את "דיון הגבולות" שלו. כאשר מגדירים קולקטיב, באופן טבעי, עוסקים בשאלה מי בפנים (**הכלה**) ומי בחוץ (**הדרה**). חברה מנהלת משא ומתן תמידי על הגבולות החברתיים, התרבותיים, הערכיים, הנורמטיביים וכו'. גבולות אלו אינם קבועים אלא משתנים תדיר. בתקופות שונות בהיסטוריה ובנסיבות חברתיות-פוליטיות שונות, הגבולות משתנים. לנו, כאזרחים, חשוב להבין את הדינמיות הזו, על הרגישות הרבה שטמונה בדיון שכזה על מנת להכיר במצוקתן של קבוצות שונות באוכלוסייה שחשות לפעמים "בחוץ".

מדיניות כור היתוך למשל, הייתה חיונית כדי לגבש מיתווה בסיסי משותף לחברה הישראלית.

לאחר דור עולות שאלות של מחיר הויתור על זהות עצמית בתהליך השילוב החברתי. תפיסות פלוראליסטיות ורב תרבותיות מאפשרות זהויות חלקיות והשתייכות בו זמנית למספר קהילות.

היגדים מאת דוד בן גוריון

ראיון עם בן גוריון "קשיי הקליטה יפוגו בדור השני" – הארץ 2.10.59

- "ראיתי פועלים מעדות המזרח בבתי חרושת... הם פועלים מצויינים. הם מעולם לא היו פועלים, מעולם לא עבדו במקצועות האלה והם פועלים מצויינים".
- "יש יוצאי עדות המזרח שאינם רוצים לעבוד, שאצלם עבודה זה דבר בזוי. יש כאלה שזה משתנה אצלם בארץ, ויש כאלה שזה לא משתנה".

- "ראיתי את הדור הצעיר והזקן. הזקן איננו יודע אף מילה עברית, הוא כבר לא יהיה אחר, אבל הצעירים דומים לנו"

היגדים נוספים להמחשת מושג ככור ההיתוך:

"... ציפו מן המהגרים לנטוש את מסורותיהם ולהיטמע בתרבות העל הלאומית. הנחת היסוד הבלתי מעורערת הייתה, שחברה דמוקרטית וטכנולוגית איננה יכולה בשום אופן להכיל בתוכה מסורות שמרניות, פטריאכליות ודתיות"

"...החברה שהקימו האבות המייסדים ככור היתוך שבמרכזו עמד, או היה אמור לעמוד, הצבר, יליד הארץ, בדמותו הכמעט אלוהית, שילוב מופלא של לוחם ואיש אדמה – היא היום חברה רב אתנית ורב תרבותית" (מתוך: הזהות הישראלית כזהות של חברת מהגרים. שלמה בן עמי. בתוך: דת ולאומיות בישראל ובמזרח התיכון. עורך: נרי הורוביץ. עמ' 225-234)

"תרבות המעגל שטופחה כסמל לחברותא של הפלמ"ח ושל תנועות הנוער הייתה גם לסמל של סגירות ושל הוצאה אל מחוץ למעגל את כל מי שלא היה שייך לתרבות זו, שהסמלים של ארץ-ישראל הישנה לא דיברו אל ליבו."

(מתוך: מדור הפלמ"ח לדור ילדי הנרות: זהות ישראלית בהשתנות. אניטה שפירא. בתוך: מלחמות, מהפכות וזהות דורית. עורך: יוסי מאל. עמ' 131)

מתוך:

<http://www.rabincenter.org.il/Web/He/Educationalactivities/Kits/10kit/Gate3/Default.aspx>

ציפו – it was expected
לנטוש – to abandon
להיטמע – to implement, to assimilate
הנחת היסוד – the basic assumption
בלתי מעורערת – undisputed
שמרניות – conservative

מופלא – wonderful, amazing

טופחה – was nurtured
חברותא – circle of friends
הוצאה – removal